

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

OCAK 1971

SAYI 79

CİLT : 14

250 KURUŞ

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyl sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

CİLT : XIV

OCAK 1971

SAYI : 79

Fiatı : 2.5 T.L.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

YAZI HEYETİ

İSTANBUL

MUAMMER BAŞOĞLU
NİHAT BATUR
İLKER BİRDAL
NATİK BUDA
FARUK ÇEHRELİ
MEHMET EMANET
ŞEMSEDDİN GÜLER
Prof. Dr. MÜKERREM HİÇ
GÜNER ŞEKERCİOĞLU
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
REŞAT UMUR
RIDVAN YÜKSELEN

ANKARA

ORHAN BULDAÇ
NACİ SARIEYYÜBOĞLU
SEZER SUNGUR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tüznel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 - 44 48 63

P. K. 599 Karaköy/İst.

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ormanlarımızdan
Faydalanıyormuyuz?.. Tahsin TOKMANOĞLU
10. Ayın Ekonomî Olayları Faruk ÇEHRELİ
14. Pamuk Taban Flatındaki Artışın Mensucat
Piyasasındaki Tesirleri Orhan SOFUOĞLU
18. Sanayicilerimiz için Pratik Bilgiler ... Nurettin ÖZŞİMŞEK
23. Türkiye Turizmi Hakkında Devlet
Planlama Teşkilâtı Görüşü Orhan ERDENEN
26. Üçüncü Demir - Çelik Tesisleri Dr. Mehmet SÜMER
31. İsrail'de Enflasyon Üzerine
Tartışmalar Erol ÇEVİKÇE

Derginin Sesi!

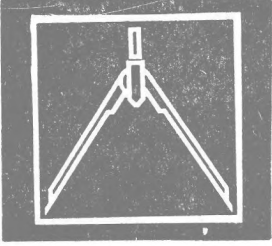
Sevgili ve değerli okurlarımız;

Plânlı bir gelişmenin geri kalmış ülkelerde dayanacağı ilk esas yatırımların istihlâk mallarından ziyade yatırım mallarına dönük olması gerekir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın da açılışında bulunacağını öğrendiğimiz TOFAŞ kuruluşunu istihdam yaratmak bakımından faydalı olarak nitelerken lüks istihlâk malları üretimi sağlayan bir teşebbüs niteliğine de parmak basmak isteriz.

Dış Ticaret İthalât rejimi üzerinde yapılan çalışmalarda lüks mallar ithalâtı haddi asgariye indirilirken yalnız TOFAŞ için senede 25 milyon dolarlık ithalât gereğini nasıl gözden uzak tutabiliriz.

Özel sektör yatırımlarının plânlamanın tasvibinden geçmiş olmasına rağmen; milli ekonomimize katkıda bulunup bulunmadığı yönünden, kendi içinde mevcut kimselerden biri tarafından, öte kontrole tabi tutulmasını özel sektör bekası için zait görmüyoruz.

Ormanlarımızdan yeteri kadar faydalaniyormuyuz ?

Yazan: Tahsin TOKMANOĞLU
Orman Fakültesinde Doçent

Yurdumuzun en önemli tabii kaynaklarından biri olan ormanlarımızdan yeteri kadar faydalanıp faydalanmadığımız, bütün Türk aydınlarının üzerinde önemle düşünmeleri gereken bir sorudur.

Bu soruyu cevaplandırabilmek için evvelâ Orman İşletmesinin özelliklerine bir göz atmamız gerekmektedir.

Orman İşletmesinin Özellikleri ve Optimum Durumu

Orman serveti, herhangi bir toprak altı servetinden büyük farklar gösterir. Meselâ bir kömür işletmesinde, mevcut stok bitinceye

kadar, işletme devam eder ondan sonra kapanır. Orman işletmesinde ise durum böyle değildir, bir taraftan yetiştirilir diğer taraftan tüketilir. Orman işletmesinde yetiştirmeden bahsetmiye imkân yoktur.

Üzerinde bulunduğu arazinin topografik durumu, toprak ve iklim şartları ormandaki ağaçlara bir takım imkânlar sağlarlar. Eğer ağaçlar bu imkânların hepsinden faydalanırlarsa, orman işletmesinin tam randımanla çalıştığına diğer bir söyleyişle orman işletmesinin optimum durumunda olduğuna hükmedilir. Meselâ 100 tane ağacı nor-

mal bir şekilde yetiştirecek bir arazide 10 tane ağaç yetiştirilecek olursa, 90 ağaç yetiştirecek bir kapasite boşa harcanmış olur. Bunun akside bahis konusudur ormandaki ağaçlar lüzumundan fazla sık olurlarsa, ağaçların yeteri kadar hava ve ışık alamamaları dolayısıyla büyüme durur. Bu durumun zamanında tesbit edilememesi de bir kayıptır. Bu düşünce orman için olduğu kadar meyva bahçesi içinde doğrudur. Ege'de, zeytin bahçelerinde sık sık boşluklara rastlamaktadır, bu boşluklar bir kapasitenin boşa harcanmakda olduğunu gösterir. Milli ekonomi bakımından bu boşlukların derhal doldurulması gerekir. Yaşlandığı için, hacim artımı yapamıyan bir orman ağacının veyahut meyva ağacının derhal kesilmesi ve yerine yenisinin dikilmesi gerekir. Böyle yapılmayıpda, yaşlı ağaç uzun seneler sahada bırakılırsa, gene bir kapasite boşa harcanmış olur. Tabiatta bulunan bu imkânlardan faydalanmamak, yurt ekonomisinin düzelmemesinin en önemli nedenini teşkil etmektedir.

Verimi etkileyen faktörlerin hepsini burada saymamıza imkân yok. Birkaç misâl ile yetiniyoruz. Bu konuların, bir ziraat ülkesi olan yurdumuz için ne kadar önemli olduğunu söylemeye lüzum yok. Bu imkânları boşa harcamamalıyız, on-

lardan ilmin ve tekniğin gösterdiği şekilde faydalanmalıyız. Diğer bir söyleyişle ormanlarımızı optimum duruma getirmeliyiz.

Aktüel Durum ve Optimum Durum

Herhangi bir tabii kaynağın aktüel durumu ile optimum durumu arasındaki fark, ülkenin ilim ve teknik alanındaki ilerleme durumunu göstermektedir. Medeni ülkelerin tabii kaynaklarında aktüel durum optimal duruma eşit hale getirilmiştir. Gelişmemiş ülkelerde ise aktüel ve optimal durumlar arasında büyük farklar bulunmaktadır.

Gelişmemiş ülkeler, hem bugünkü insanların ihtiyacını karşılamak, hemde ilerdeki yıllarda artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için, tabii kaynaklarını optimal duruma getirmek mecburiyetindedirler. Bunun için ilk yapılacak iş tabii kaynakların, aktüel ve optimal durumlarını tesbit etmektir. Diğer bir söyleyişle tabii kaynağın envanterini yapmaktır. Geniş alanları kapsıyan envanter çalışmaları, bugün havadan çekilen fotoğraflar yardımıyla kolaylıkla ve süratli bir şekilde yapılmaktadır. Eylül 1962 tarihinde, Hollanda da (havadan çekilen fotoğraflardan ne gibi faydalar sağlanmakta olduğunu belirten) uluslar arası bir kongre yapılmış-

tır. Bu kongrenin açılış konuşmasını yapan Prof. Dr. L.V. De. Sitter'in söylediklerinden bazılarını aşağıya alıyoruz.

İstatistiklere göre, dünya nüfusu süratle artmaktadır. 1962 yılında 3 milyar olan nüfus, 2000 yılında takriben 6,5 milyar olacaktır. Bunun manası 40 sene sonra bugünkü nüfusun iki mislinden daha fazla sayıda insan bu dünyada beslenmek ve yaşamak mecburiyetinde kalacaktır. Yeryüzünde bu kadar süratli nüfus artışı şimdiye kadar görülmemiştir, beşeriyet şimdiye kadar bu büyüklükte bir problemi böyle kısa bir zamanda çözmek mecburiyetinde kalmamıştır. Bu problemi çözmeye yarıyacak bütün çalışmaların süratle yürütülmesi çok lüzumludur.

Problemin biricik çözüm yolu bakir sahaların işletmeye açılması ve ziraat yapılmakta olan sahalar da entansif metodların tatbik edilmesidir. Ziraat sahalarını genişletebilen ülkeler için cevaplandırılacak problem yoktur, ekonomilerinin temeli endüstriye ve madencilğe dayanan ülkeler içinde mesele yoktur. Hükümetler artan nüfusu beslemeye çalıştıkları gibi bugünkü hayat seviyesinide yükseltmeye çalışmaktadırlar. Bu gayeye varmak için beslenme imkânlarını arttırmıya, sıhhat teşkilâtını geliştirmeye, eğitim kolaylıkları sağlama-

ya, mesken problemini çözmeye ve diğer bir çok gelişmeleri sağlamaya gayret etmek gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler, nüfus artışına rağmen hayat seviyesini yükseltmek için ham madde üretimini arttırmak, endüstrisini ve transport şebekesini geliştirmek mecburiyetindedir. Tüketimdeki artışı karşılayabilmek için bilhassa ziraat üretimin artması zaruridir. Süratli gelişmenin dayanağını teşkil edecek olan teknik yatırımların yapılması zaruridir. Maden ocaklarının zenginliği, toprakların gübre vaziyeti, orman servetinin değeri bir an evvel tayin edilmelidir. Bir ülkenin potansiyelinin tesbitinde havadan yapılan ölçmeler en önemli rolü oynamaktadır. Arazilerin jeolojisi, toprak durumu, vejetasyon ve daha bir çok faktörler için lüzumlu olan bilgiler hava fotoğraflarından elde edilmektedir. Bu yolla elde edilen bilgilerin sıhhat derecesi, zamandan ve masraftan sağladığı kazanç bugün tabii kaynaklar için yapılan her çeşit envanter çalışmasında hava fotoğraflarının kullanılmasını icap ettirecek kadar büyük olmaktadır. Hava fotoğrafları sayesinde arazide yapılan araştırmalar daha etkili hale gelmiştir, sonuç olarak gelişme projeleri artmıştır. Hava fotoğraflarının enterpretasyonunun, foto-

grametrik yoldan harita yapmaktan daha önemli bir hale geldiğini söylemek yanlış bir söz değildir. Fotogrametrik yoldan harita yapmak, tabii kaynakların projesini hazırlamak için en evvel yapılması gereken bir iştir.

Verimsiz halde bulunan kaynakları verimli hale getirmek için arazilerin normal haritaları, arazilerin ne şekilde kullanıldığını gösteren haritalar, arazi sınıflaması, toprak erozyonu etüdleri ve toprak muhafaza etüdleri yapılmalıdır.

Arazinin neresinde ne yetiştirmenin daha uygun olacağını tesbit etmek gayesile yapılan çalışmaların birinci safhası havadan çekilen fotoğrafların incelenmesidir. İşin ikinci safhası arazinin çeşitli yönlerden detaylı analizidir. Meselâ arazi şekli, su kaynakları, topraklar, jeolojik yapı vesaire gibi. Etüdedilen her bir konu için ayrı bir harita yapılabilir. Bu haritalar her bir arazi parçasının potansiyeli hakkında fikir verirler ve bu sayede araziden istikbalde ne şekilde faydalar sağlanacağı en iyi şekilde plânlanır. Küçük arazi parçalarını geliştirmek için plân yapan kişiler lüzumlu temel bilgileri bu haritalardan bulabilirler.

Bir mıntıkaya ait kompleks münasebetler hava fotoğrafları üzerinde çalışılmadan tam olarak etüd

edilemezler. Hava fotoğrafları ister şerit halindeki bir ziraat sahasındaki değişikliklerin tesbiti için kullanılsın isterse bir mıntikanın kalkınmasını temni etmek için lüzumlu dökümanların toplanması gayesiyle kullanılsın, hiç bir fark olmaz. Memleketi kalkındırabilmek için tabii kaynakların envanterine ait bir çok araştırmaların yapılması lâzımdır, bu araştırmalar insanlara enerjilerini hangi noktalara toplamının daha faydalı olacağını gösterecektir. Ancak bu sayede istikbalde milyarlarca insan beslenebilecek ve daha yüksek bir hayat seviyesine sahip olabilecektir.

Kongre başkanının bahsettiği yeni teknik yani havadan çekilen fotoğrafları incelemek ve arazide ölçmeler yapmak suretile, bir tabii kaynak olan ormanlarımızın aktuel ve optimal durumlarını ortaya çıkartmak, farkı bulmak, sonrada bu farkı küçültmenin çarelerini araştırmak Türk Orman Mühendislerinin en önemli görevidir. Bu görevin başarılabilmesi için, bütün Türk aydınlarının yardımcı olması gerekmektedir.

Antalya Orman Baş Müdürlüğünde Yapılan Envanter Çalışmaları

Yukarda açıklanan, havadan çekilen fotoğraflardan faydalanan yeni envanter tekniği, son yıllarda yurdumuz ormanlarında uygulan-

maktadır. Antalya Orman Baş Müdürlüğünün bütün ormanlarında yeni envanter metodu uygulanmış ve sonuçlar alınmıştır. Aşağıda bu sonuçları vermekteyiz. Antalya Baş Müdürlüğünün toplam alanı 2.016.741 hektardır. Bunun 1.271.824 hektarı ormanlık 744.917 hektarı açıklık sahadır. Bu değerler yüzde olarak ifade edilirse, bütün alanın % 63'ü orman, % 37'si açıklıktır. Orman alanının %42'si yani 527.203 hektarı iyi ormandır, geri kalanı ise baltalık veya koru şeklinde işletilen bozuk ormandır. Diğer bir söyleyişle verimsiz veya az verimli ormandır.

Antalya ormanlarında bulunan başlıca ağaç cinsleri, Karaçam, Kızılcam ve Sedirdir.

Şimdi bu ağaçlardan herbirinin meydana getirdikleri ormanlardaki aktüel ve optimal durumları görelim.

Karaçam: Antalya'nın karaçam ormanlarının bir hektarında, halen 142 m³ servet bulunmaktadır (aktüel servet). Bu servet, bütün tabiat faktörlerinden faydalanıldığı takdirde 286 m³ e çıkarılabilecektir (optimal durum). Aradaki fark 144 m³ dür.

Antalya'nın karaçam ormanlarının toplam alanı 37000 hektardır.

Bu duruma göre karaçam ormanlarında 5.252.400 m³ servet bulunmaktadır. Bu ormanlar iyi bir bakımla optimal duruma getirilecek olursa toplam servet 10.691.100 m³ olacaktır.

Hektarın 142 m³ servet bulunan karaçam ormanları yılda 2,144 m³ artım yapmaktadır (bir hektardaki aktüel artım). Şayet orman optimal duruma getirilecek olursa hektardaki yıllık artım 4,093 m³ e çıkacaktır (bir hektardaki optimal artım).

Antalya'nın bütün karaçam ormanlarındaki yıllık artım aktüel olarak 79.300 m³ dür. Orman optimal duruma getirilecek olursa bu artım 151.400 m³ e ulaşacaktır. Arada 72.000 m³ lük bir fark bulunmaktadır.

Karaçam ormanlarını optimal duruma getirmediğimiz için her yıl 72.000 m³ daha az servet elde etmekteyiz.

Kızılcam: Antalya'nın kızılçam ormanlarını bir hektarında, halen 77 m³ servet bulunmaktadır (aktüel servet). Bu servet, bütün tabiat faktörlerinden faydalanıldığı takdirde 127 m³ e çıkarılabilecektir (optimal durum). Aradaki fark 50 m³ dür.

Antalya'nın kızılçam ormanlarının toplam alanı 458.800 hektardır. Bu duruma göre kızılçam orman-

larında 35.476.000 m³ servet bulunmaktadır. Bu ormanlar iyi bakımla optimal duruma getirilecek olursa toplam servet 58.455.000 m³ olacaktır.

Hektarında 77 m³ servet bulunan kızılçam ormanları yılda 1,958 m³ artım yapmaktadır (bir hektardaki aktüel artım). Şayet orman optimal duruma getirilecek olursa hektardaki yıllık artım 4,800 e çıkacaktır (bir hektardaki optimal artım).

Antalya'nın bütün kızılçam ormanlarındaki yıllık artım aktüel olarak 898.200 m³ dür. Orman optimal duruma getirilecek olursa bu artım 2.202.400 m³ e ulaşacaktır. Arada 1.304.000 m³ lük bir fark bulunmaktadır.

Kızılçam ormanlarının optimal duruma getirmediğimiz için her yıl 1.304.000 m³ daha az servet elde etmekteyiz.

Sedir: Antalya'nın Sedir ormanlarının bir hektarında, halen 135 m³ servet bulunmaktadır (aktüel servet). Bu servet, bütün tabiat faktörlerinden faydalandığı takdirde 270 m³ e çıkarılabilecektir (optimal durum). Aradaki fark 135 m³ dür.

Antalya'nın Sedir ormanlarının toplam alanı 54.400 hektardır. Bu duruma göre sedir ormanlarında

7.337.800 m³ servet bulunmaktadır. Bu ormanlar iyi bir bakımla optimal duruma getirilecek olursa toplam servet 14.697.000 m³ olacaktır.

Hektarında 135 m³ servet bulunan sedir ormanları yılda 2,17 m³ artım yapmaktadır (bir hektardaki aktüel artım). Şayet orman optimal duruma getirilecek olursa hektardaki yıllık artım 3.000 m³ e çıkacaktır (bir hektardaki optimal artım).

Antalya'nın bütün sedir ormanlarındaki yıllık artım aktüel olarak 118.200 m³ dür. Orman optimal duruma getirilecek olursa bu artım 163.400 m³ e ulaşacaktır. Arada 45.200 m³ lük bir fark bulunmaktadır.

Sedir ormanlarını optimal duruma getirmediğimiz için her yıl 45.200 m³ daha az servet elde etmekteyiz.

S o n u ç

Karaçam, Kızılçam ve Sedir, ağaçları birlikte düşünülürse: Bu üç ağacın meydana getirdikleri ormanların tamamında aktüel olarak yılda 1.095.700 m³ artım olmaktadır. Şayet bu ormanlar optimal duruma getirilecek olursa yıllık artım 2.517.200 m³ e ulaşacaktır. Arada 1.421.500 m³ fark bulunmaktadır. Her yıl bu farkı kaybediyoruz.....

Buraya kadar verilen rakkamlar halen orman olan yerlere ait bulunmaktadır. Orman yetiştirecek özelliğinde olduğu halde, boş duran ve yahut üzerinde çok verimsiz bir zirat veya meracılık yapan yerlerde hesaba katılacak olursa yukarda bulunan fark çok büyüyecektir. Bu ormanların odundan başka ürünleride vardır. Meselâ Sedir ağacından katran çıkartılmaktadır, bu se-

beple sedir ağacına katran ağacında denilmektedir. Bu da ayrı bir gelir kaynağıdır.

Komşumuz Irak ve Suriye'de, İskandinav ülkelerinden gelen ke-resteler satılırken bizim elimizdeki bu tabii kaynaklar yeterince faydalanmamaklığımız, bu milli serveti boşuna harcamaklığımız, realiteleri yakinen gören ve düşünen kimse-lere acı hem çok acı gelmektedir.

Ayın Ekonmoik Olayları

Yeni İthalât Rejimi

26. Kota

Faruk ÇEHRELİ

Yeni ithalât rejimi 4 Ocak 1971 tarih, 13713 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. 26. kota olarak isimlendirilen 1971 yılı ithalât rejimi, geçen seneden 165 milyon dolar fazla olarak, 1.045 milyon dolarlık ithalâtı öngörmektedir. Yeni ithalât

yönetmenliğinin ikinci beş yıllık kalkınma plânının dördüncü uygulama yılı esaslarına uygun olarak hazırlanmış bulunduğunu görmekteyiz.

1971 yılı ithalâtının kaynaklar ve mal gurubları itibariyle tasnifi aşağıdaki gibidir:

1971 Yılı İthalâtının Kaynaklara Göre Dağılımı:

1 — Liberasyon ithalâtı	455 Milyon Dolar
2 — Tahsisli ithal malları	100 » »
3 — Anlaşmalı memleketlerden ithalât	100 » »
4 — Proje kredisi, özel yabancı sermaye ve bedelsiz ithalât	220 » »

Y E K Ü N

1.045 » »

1971 İthalâtının Mal Gurubları İtibariyle Dağılımı:

1 — Yatırım malları ithalâtı	315 Milyon Dolar
2 — Ham Madde ithalâtı	615 » »
3 — Tüketim Malları İthalâtı	115 » »

Y E K Ü N

1.045 » »

Memleketimiz ithalâtının kaynaklar itibariyle 1968, 1969, 1970 yılları içinde programlara göre ta-

kib etmiş olduğu inkişaf aşağıda gösterilmiştir. (Milyon Dolar olarak)

Yıllar	1968	1969	1970
Liberasyon	360	355	400
Tahsisli İthal Malları	240	235	205
Anlaşmalılar	100	105	105
Program ithalâtı	700	695	710
Diğer İthalât	135	165	170
Yekün İthalât	835	860	880

Liberasyon ithalâtı geçen yıla oranla 55 milyon dolar, tahsisli ithal maları 65 milyon dolar artmış bulunmaktadır. Anlaşmalı memleketlere ayrılan pay ise 5 milyon dolar daha azdır.

Yatırım mallarına, geçen sene-den 60 milyon dolar noksan; tüketim mallarına, 60 milyon dolar, ham madde ithalâtına, 165 milyon dolar fazla pay ayrılmış bulunmaktadır.

Yeni ithalat rejiminin 25. kota-ya göre arzettiği değişiklikleri şöyle sıralayabiliriz:

1 — 26. kotanın bir senelik olarak hazırlandığını görmekteyiz. 25. kotada tahsisli ithal malları altı aylık listeler halinde hazırlanmıştı. 26. Kotada ise tahsisli ithal malları listesi senelik olarak tanzim edilmiştir. Fakat yapılacak talebler eskiden olduğu gibi, yarısı

için, her tahsisin %20 olarak, ilk devre, 3/ŞUBAT 1971 günü akşamına kadar, Merkez bankasına intikal ettirilmek üzere aracı bankalara yapılacaktır. İkinci yarısı için ise, 3/ AĞUSTOS/1971 günü akşamına kadar aynı esaslar dahilinde talebde bulunacaktır. 3/TEMMUZ/

1971 tarihinde yeniden resmi gazete ile ithalat yönetmenliği yayınlanmayacaktır. Bu tutuma paralel olarak gerek özel sektör kuruluşları içindeki kota çalışmaları, gerekse Ticaret Bakanlığı ve hükümet nezdindeki çalışmalar kesintisiz olarak bir faaliyet devresinde tamamlanacaktır. İstikrarlı, hiç olmasa bir seneye şamil devamlı kararlar alınmasını mecburi kı-lacak bu tutumu olumlu bulmaktayız.

2 — Liberasyon listeleri eski-

den olduğu gibi bir ve iki numaralı olarak tertiplenmiş bulunmaktadır. Fakat bu defa bir merciin müsadeseine bağlı olmak bakımından bir tasnif de yapılarak, bir merciin müsadesei ile ithalatı yapılacak mallar iki sayılı liberasyon listesin de toplanmıştır.

3 — İthalat talebinde bulunmak için yatırılacak teminat nisbetlerinde indirmeler yapılmıştır. Bir numaralı liberasyon listesi için teminatlar % 50, iki numaralı liberasyon listesi için % 40 olarak tesbit edilmiştir. Ham ve yardımcı madde kapsamı teminat nisbetleri bakımından oldukça geniş tutulmuştur. Kimyevi gübreler, kimyevi gübrelerin imalinde kullanılan amonyak gazı, damızlık hayvanlar, özelsektör yatırımları ve fırıgofırık kamyonlar için % 1 teminat nisbeti konmuştur. Tahsisli mallar listesinden yapılacak talebler için teminatlar, devaluasyonla birlikte yapılan indirimli şekil de olarak sanayiciler için % 10 ithalatçılar için % 25 olarak kalmıştır.

Teminat nisbetlerinin 1963 senesinden itibaren bir artma eğilimi gösterdiğini görmekteyiz. Gaye olarak ithalatı kısıtlama amacı gösterilmemissede bugüne kadar liberasyona tabi mallar için bile bu hedef gerçekleştirilememiştir. 1964 senesinde teminatlar tahsisli it-

hal malları için % 30, liberasyon listeleri için % 50 — 100 çıkarılmıştı. 1969 yılında ise bu oranlar dahada arttırılarak tahsisli ithal malları listesinde % 50 ye liberasyon listelerinde % 90 — 150 ye yükselmişti. Bu kere devaluasyondan sonra ilk defa teminat nispetlerinde bir azalma olduğunu müşade etmekteyiz. Teminat nispetlerinin indirilmesinin tek sebebi olarak son zamanlarda piyasada hissedilen ve giderilme çareleri aranılan para sıkıntısıdır. Haddizatında teminat nisbetleri ithalatı kısıtlama için bir araç olarak ele alınmışsada bu gaye için yeterli olmadığı anlaşıldığından beri moniter bir tedbir olarak düşünölmeye başlanılmıştır. Para politikasının bir aracı haline sokulan teminatlar ithal mallarının fiyatını artıran bir fonksiyonda görmekte idi. İşte bu moniter fonksiyonun nedeni olarak teminat nispetleri düşürölmüş bulunmaktadır. Her zaman iddia ettiğimiz gibi teminatların para politikasının bir aracı haline getirilmesi birçok mahzurlar tevlit etmekte devam edecektir.

4 — Tahsisli ithal malları listesinde bulunan, bazı önemli, sanayi ham maddesi olan mallar liberasyon listelerine alınmıştır.

5 — Listelerde merci müsaadesine bağlı malların sayısında bir azalma meydana geldiği gibi hepsi

libere olanlar iki numaralı liberasyon listesinde toplanmıştır.

6 — Tahsisli ithal mallarının ihtiva ettiği kotalar yükseltilmiş listede hacmi 270,000 milyon dolara varmış bulunmaktadır. Bu miktarın 208,674 milyon doları sanayici kotalarına, 61,326 milyon doları ithalâtçı kotalarına ayrılmış bulunmaktadır.

7 — AET'ye geçiş döneminin gerektirdiği serbesti nizamına hazırlık olarak terbiyevi kotaların artırıldığını görmekteyiz.

8 — Tanzim ve ihtiyat kotasına ayrılan 15 milyon doların bugüne kadar kullanılma şeklinin dışında bir tulumla dikkatlice kullanılmasına işaret ederiz. Hernekadar tan-

zim ve ihtiyat kotası spekülâtif maksatlarla kotalarda yapılan suni talepleri önlemek, kotaların ticarî değeri olmayan çok küçük parçalara ayrılmasına mani olmak, ihtiyacı önem kazanan malların ithalâtını temin etmek gayesine yönelmiş isede uygulanması tam aksi-ne olmuştur. Bu kotanın bu gaye için bugüne kadar kullanıldığını da bilemiyoruz. Kullanılmış ise de, yeteri kadar psikolojik faktörler nazarı itibare alınarak duyurulmamıştır. Çeşitli söylentilerin çıkmasına vesile teşkil eden tanzim ve ihtiyatlar kotasının kullandırılışının rejimin esasına uygun olarak alenilik ve umumilik prensibi içinde yürütülmesinin bu kotanın ruhuna daha uygun düşeceği kanaatindeyiz.

Pamuk taban fiyatındaki artışın toptan pamuk ipliği ve toptan pamuklu mensucat piyasasındaki tesirleri

Orhan SOFUOĞLU

Hükümet kararı ile pamuk taban alış fiyatlarının 5.50 kuruştan 7.50 kuruşa çıkartılmış olması toptan pamuk ipliği ve toptan pamuklu mensucat piyasasında kayda değer fiyat artışları göstermiştir.

Yazımızda; hem taban fiyatının artışının, hemde devalüasyonun etkisi altında toptan pamuk ipliği ve pamuklu mensucatin özü sayıldığı için bez fiyatlarındaki değişmelerin, 1970 senesinin 6. cı ayından sonraki seyri üzerinde duracağız.

Devalüasyon nedeniyle pamuk ipliği ve pamuklu mensucatin dış pazarlardaki satış fiyatlarımızın u-

cuzlaması şimdiye kadar ihracatımızdaki tikanıklığı (kısa bir müddet içinde olsa) gidermiş, satışlarda kayda değer artışlar görülmüştür.

Mensucat fabrikalarımızdan başlıcaları olan Bossa, Güney Sanayii, Mensucat Santral, Bozkurt, Orta Anadolu, Ekenler, Birlik Mensucat v.s. (ilk aklımıza gelenler olarak) 1970 yılının son 8 ayındaki ihracatlarının 1.000.000 doları geçmiş olduğunu görmekteyiz.

Pamuklu mensucat ve pamuk ipliği talebindeki artışlar, bu sahada, pamuk taban fiyatındaki artışdan

sonra, fiatların yükselmesinde etkisi gözüken ikinci amil olarak dikte alınabilir.

Ancak mensucat fabrikalarımızın satışlarını harice yöneltmeleri sadece harici taleplerin fazlalığından olmayıp, Hükümetimizin dış ticaret politikasında ihracatçılarımıza tanıdığı bazı imkân ve kolaylıklardan da doğmaktadır. Bu imkân ve kolaylıkları teferruata girmeden alttaki şekilde sıralıyabiliriz.

a — İhracat miktarı 1.000.000 doları aştığı takdirde (Bir takvim yılı içinde) ihraç kalemlerine göre % 15 ilâ % 20 nisbetinde vergi iadesi;

b — İhraç olunan kalemlerden cinslerine göre istihsal vergisi alınmaması; Bilfarz pamuk ipliği imalatında maliyet fiatı üzerinden ihraç olduğu takdirde % 30 alınan istihsal vergisi alınmamaktadır.

c — Yatırım harcamaları için,

muayyen nisbetlerde ithalâtta öncelik tanınması. 1970 senesinin 6. cı ayında 5.50 kuruş olan pamuk taban fiatının % 36.4 oranında artırılarak 7.50 kuruşa çıkarılması ve devalüasyon nedeni ile pamuk ipliği ve bez ihraç imkânlarının artması neticesindeki iplik ve bez fiatlarındaki artışları aşağıdaki tablolarda ayrıntılı olarak tetkik edebiliriz.

Yazımızı fazla komplike bir hale getirmemek için örneklerimiz gerek iplik ve gerekse bez olarak üç numune üzerinde toplayacağız.

Yukarıda tabloda görülen başlıca iplik numaralarının fob fiatları şöyledir. 12. no: 0.80 dolar 20 no: 0.90 dolar 30. no: 1.06 dolar.

Aşağıda tetkik edeceğimiz bez fiatları ise toptan piyasada top olarak tabir edilen beher top 36 metreden ibaret birimler halinde satılır.

İPLİK FIATLARINI GÖSTERİR TABLO

Aylar	12 numara	Artış N.	20 no.	Artış N.	30 no.	Artış N.
1970-6. ay	Kilosu 11.50 TL.	—	12.50 TL.	—	16.25 TL.	— xx
7. ay	» 11.50 »	—	— »	—	— »	—
8.	» 13.— »	%13	15.— »	%20	18.— »	%11
9.	» 14.50 »	%26	16.— »	%28	19.— »	%17
10.	» 14.50 »	—	17.— »	%36	19.— »	—
11.	» 14.75 »	%28	17.50 »	%40	20.— »	%23.10
12.	» 16.— »	%39	18.— »	%44	21.— »	%29.20
1971.1. ayı	» 19.50 »	%70	23.— »	%68	24.50 »	%51

x- lira olarak ifade olunmaktadır.

xx- Artış nisbeti olup ilk ay 100 olarak

Kabul olunmaktadır.

BEZ FİATLARINI GÖSTERİR TABLO

Aylar Çeşitler

	xxx	H. tip	Artış N.	D veya G tip	A.N.	E. tip	A.N
1970.6. ay	x	70.— TL.	xx —	81.— TL.	—	95.— TL.	—
8.		76.— »	% 8.6	88-95 »	%10	107.— »	% 12.7
10.		85.— »	% 21.50	99.— »	% 22.30	110.— »	% 16
11.		90.— »	% 28.50	102.— »	% 26.—	118.— »	% 24.30
12.		102.— »	% 46	112.— »	% 38.20	125.— »	% 31.60
1971.1. ayı		107.— »	% 53	117.— »	% 44.50	132.— »	% 39
2. ayı başı		115.— »	% 64.30	129.— »	% 60.50	142.— »	% 49.50

x- 36 metre bezin tutarını ifade etmektedir.

xx- artış nisbeti olup ilk af fiyatı 100 olarak kabul edilmiştir.

xxx- Kabut bezleri ağırlıklarına göre başlıca üç tipe ayrılırlar. H. tip 4-4100 grm. D. tip 5.700 grm. E. tip 6.700 grm. gelir.

Bez fiyatlarındaki artışın tablonun tetkikinden anlaşılacağı üzere 12. ci ve 1971. 1. ci ayındaki artış nisbetleri gittikçe hızlanmaktadır.

Bu hızlanmayı etkileyen bir diğer amilde toplu iş sözleşmelerinin bu aylarda yapılmış olmasıdır.

Yukarıda saydığımız amillerin dışında bazı psikolojik ve siyasi etkenlerinde fiyat artışlarında hızlandırıcı rolü vardır.

Şöyleki: a — Fiatları oturmamış bir piyasadaki talep artışı

b — İmalât ve satıcıların fazla kâr temini hırısı

c — Piyasayı kontrol altında tutacak devlet sektörünün çalışmaması

Yukarıdaki etkenlerin sonuncu-

su olan devlet sektörü rolünü toptan pamuklu mensucat sahasında Sümerbank yapmaktadır. Umumiyetle muvazene unsuru olarak gözüken Sümerbank'ın 8. ci aydan itibaren mamullerinin fiyatlarında herhangi bir değişme yapmamasına rağmen toptan satışını kesmiş bulunması, bunun yerine perakende fiyatla satışa arz etmesi otomatikman fiatlarda % 10 nisbetinde bir artışa sebep olmuştur.

Son olarak 1971.1. ci ayı sonunda yapılan zamlarla Sümerbank da Özel sektörün zamlarına ayak uydurmuştur.

Numune olarak aldığımız mal tiplerini her iki sektörde de mukayese edersek bunu daha bariz olarak görürüz.

1970.6. ayında Özel sektörde
H. Tip bez fiatı 70.—
D. Tip bez fiatı 81.—
1971.1. ayında H. Tip bez
107 ilâ 115.—
D. Tip bez
117 ilâ 129
Artış nisbeti % 54 — 58

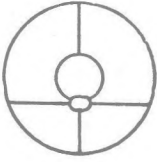
Sümerbankda
H. Tip bez fiatı 67.40
D. Tip bez fiatı 74.30
H. Tip bez 104.40
D. Tip bez 115.20
% 55 dir.

Pamuk taban fiatlarında % 40 oranındaki bir fiat artışı ihracatta % 20 vergi iadesi, % 30 da istihsal vergisi muafiyetine rağmen mamul veya yarı mamul olarak kabul edeceğimiz pamuk ipliği toptan satış fiatlarında nihai olarak; çeşitleri % 51 - % 68 - % 70 bir artış; Mamul olarak kabul edeceğimiz bez fiatlarında da % 49.50 - % 60.50 - % 64.30 oranında bir yükselmeye sebep olmuştur.

Hükümet bildirilerinden anlaşılacağı üzere, devalüasyonun Türk

parasında yaptığı % 66 oranındaki düşüş aynı oranda, pamuklu mensucat dalında, bir fiat yükselmesine sebep olmaktadır.

Netice olarak diyebilirizki: Devalüasyon muayyen bir müddet için pamuklu mensucat sanayi mamullerinin ihracında bir artma husule getirmiştir. Ancak dahildeki fiatlarda devalüasyon nisbetine yaklaştığından maliyetlerin artması gerekli tedbirlerle önlenemediği takdirde, yakın bir gelecekte yeniden bir tıkanma meydana gelecektir kanısındayız.

Sanayicilerimiz için pratik bilgiler

Nurettin ÖZŞİMŞEK

Bir sınaî kuruluşun üretime geçinceye kadar veya üretim esnasındaki çalışmalarını sırasında, madde yahut malzeme yönünden vukua gelecek aksamaları sür'atle giderebilmesi için, gerek yürürlükteki mevzuata ve gerekse bunların uygulanmasına ilişkin pratik bilgilere ihtiyacı vardır.

Ancak bilgili ve formalitelere vâkıf bir yönetici âni aksaklık tevlit eden olayların sürpriz etkisinde kalmıyarak, kısa zamanda normal faaliyet düzenini kurabilir.

Sanayi ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgili mevzuatın çokluğu ve formalitelerin çeşitliliği ise, gerçekten yoğun bir faaliyet düzeyinde bulunan sanayicilerimiz için,

ikinci derecedeki pratik bilgilerin takibine ve derlenmesine imkân vermemektedir.

Bu, itibarla bir üretim düzeyinde heran karşılaşılması mümkün olaylarla, bunların giderilmesi yönünden gerklı pratik bilgileri, kısa ve özlü bir şekilde vermeğe çalışacağız.

1 — İthal edilen makinaların hasarlı veya kusurlu çıkması hallerinde yapılacak işlem:

Bu gibi durumlarla karşılaşan bir sanayicinin hasarlı ya da kusurlu gelen makinelerin mahrecine iadesini saylayabilmesi için, olayın bir ekspertiz raporuyla tesbiti gerekmektedir.

İthal edilen makinelerin satıcı

Firma tarafından ihracından ve gümrükten çekme işlemi tamamlandıktan sonra fabrikaya intikali ile deneme imalatına geçinceye kadar olan dönem içinde ortaya çıkan hasar veya kusurluluk hâlinde; Örneğin makinelerin nakil sırasında hasara uğraması, mahrecinden zuhulen değişik gönderilmesi yahut; imalat hatası bulunması gibi durumlarda şu iki yol izlenmektedir:

a) Hasar veya kusurun giderilerek tekrar geri gönderilmesi için makinelerin satıcı firmaya iadesi,

b) Hasar veya kusurun yahut zuhûlen değişik sevkiyatın, satış sırasındaki garanti anlaşmasına göre yenilerinin bedelsiz gönderilmesi suretiyle giderilmesi, ancak bu ikinci durumda da hasarlı veya kusurlu kısımların da mahrecine iadesi talep edilebilir.

(sanayicilerin yapabilecekleri bedelsiz ithalâta ilerde temas edileceğinden, burada yalnız «Mahrecine iade ve geri getirme» işleminin üzerinde duruyoruz.)

Türk Parası Kıymetini koruma hakkında 17 sayılı karara ilişkin Tebliğin (Seri: III-Sıra No: 5) «Mahrece iade ve geri getirme»yle ilgili II. maddesi şöyledir:

«... a) Dışticaret mevzuatına göre ithal edilmiş malların, tebdil veya tamir için mahrecine iadesi Ticaret Bakanlığının iznine bağlıdır. Geri getirme sürelerinin tâyini ve bu sürelerin temdidini bu Bakanlıkça yapılır. Geri getirme süreleri ile ek sürelerin, ilgililerce yetkili bankalara bildirilmesi şarttır.

Gümrük idareleri tebdil veya tamir için gönderilecek malların ihracına Ticaret Bakanlığının izin belgesine ihracat Tebliğinin 26. maddesinde yazılı esaslara göre yetkili bankalarca verilecek garanti mektubuna ve mezkûr Tebliğe ilişik 6. nolu örneğe uygun taahhütnameye istinaden müsaade ederler.

b) Gümrüklerdeki ticarî olan veya olmıyan malların mahreçlerine iadesi veya mahreçlerinden başka bir yere gönderilmelerine, doğrudan doğruya Gümrük idarelerinde izin verilir. Bunlardan bedelleri ödenmiş olanların iadesi sırasında (a) fıkrasının ikinci bendinde yazılı garanti mektubu aranır.

c) Yukarıda a ve b fıkralarında yazılı malların ihracı için Maliye Bakanlığından veya Kambiyo Mercilerinde nayrica müsaade istihsaline lüzüm yoktur.....»

Görüldüğü üzere makinelerin gümrüklerden çekilmesinden sonraki hasar, kusur veya noksanlık

vukuu hallerinde, sanayicilerin yapmak zorunda oldukları mahrecine iade ve geri getirme işlemlerinde müracaat Mercii Ticaret Bakanlığıdır.

Bu kabil müracaatlara bağlı bulunan Sanayi Odasından alınacak, olayı tevsik eden ekspertiz raporu da eklenir.

Örneğin İstanbul Sanayi Odasından rapor taleplerinin, olayın mahiyetini, tevsiki istenen hususları belirten bir dilekçe ile yapılması ve olaya ait vesaik veya fotokopilerin (proforma fatura, anlaşma, teknik spesifikasyon gibi) dilekçeye eklenmesi gerekmektedir.

2 — Sanayicilerin yapabilecekleri Bedelsiz İthalât

Bu konuya bir süre önce yine bu sütunlarda temas edilmişti. Devalüasyonu takiben neşredilen Finansman Kanunu para operasyonu ile ilgili bazı miktar değişikliklerini getirmiş bulunuyor.

Bu vesile ile son durumu özel olarak terarka faide mülâhaza etmekteyiz.

Bedelsiz olarak ithal edilebilecek ticarî mal, eşya ve sanayi mamûlleri şunlardır:

- a) Miktarı ticarî teamüllere uygun numuneler, (5383 sayılı

Gümrük Kanunun 24. maddesinin 4 ve 5. fıkraları gereğince geçici kabul yolu ile getirilenler hariç)

- b) Reklâm eşyası ve ticarî teamüle uygun hediyeler,
- c) Daha önce usûlüne uygun olarak yurda ithal edilmiş bulunan malların ticarî teamüller gereğince bedelsiz olarak gönderilen parçaları (Zuhulen noksan veya kusurlu, arızalı sevkedilen mallar yahut makine ve parçaları)
- d) Sanayiciler tarafından imalât ve montaj için denemelerde kullanılmak amacıyla veya örnek olarak gönderilecek sanayi mamûlleri,
- e) İmalâtçının verdiği garanti icabı yenilemek amacıyla gönderilecek ticarî ve gayri ticarî eşya

(İlgili Mevzuat: Türk Parası Kıymetini Koruma hakkında 17 sayılı karara ilişkin Tebliğ, Seri: III, Sıra No. 7, Kısım VII madde: 26)

Sanayicilerimizin bedelsiz ithal yolundan getirebilecekleri eşya; ham, yardımcı maddeler, makina aksamı, sanayi mamûlleri olmak üzere tüm faaliyet alanlarına giren

ihtiyaçlar, bu kararnamede ifadesini bulmaktadır.

Bedelsiz gelen eşyanın ithal müsaadesini vermeğe yetkili merciler şunlardır:

- a) FOB Değeri 55 \$'a kadar olan eşya için ilgili Gümrük Müdürlükleri,
- b) FOB değeri 55 \$ dan yukarı eşya için Kambyo Müdürlüklerinden müsaade almak gerekmektedir.
- a) Fıkrasına giren taleplere Sanayi Odalarından alınacak bir belge,
- b) Fıkrasına girenlerde ise yine Sanayi Odasından alınacak bir belge veya ekspertiz raporu ile usûlüne uygun bir taahhütnamenin eklenerek Kambyo Müdürlüğüne müracaatta bulunulması lüzumludur.

Yukarıda zikredilen ekspertiz raporu İstanbul Sanayi Odasındaki uygulamaya göre değeri 1.500.- TL. yı geçen bedelsiz taleplerinde Oda ca ekspertiz Heyeti tâyini suretiyle yaptırılan teknik tetkikat sonunda müracaat sahibine verilmektedir.

3 — Yabancı Sermaye Şirketleri veya Ortaklıkları tarafından yapılabilecek bedelsiz ithalât:

Türkiye'de çalışan yabancı firma, kurum ve müteahhitlikler veya yabancı sermayenin katılmasıyla kurulan ortaklıklar tarafından ithal edilecek malzeme, mal eşya ve araçlar:

Bu konu seri III, Sıra No: 7 sayılı tebliğin III cü bölümünde yer alan 18. maddenin (a), (b) ve (c) paragraflarında hükme bağlanmıştır. (a) paragrafında, Türkiye'de Türkiye'de Türk kanunlarına göre şube açmamış olan yabancı müteahhitliklerle yurdumuzda geçici olarak iş yapan kurumların işlerinde kullanmak zorunda bulundukları malzeme, mal, eşya, makine, fennî araçlarla bunlara ait yedek parçaların tekrar ihraç kaydıyla ithalleri gösterilmektedir.

(b) Paragrafında ise, yukarıdaki fıkra dışında kalan ve Türkiye'de iş yapan yabancı firma, kurumların (6224 sayılı Yabancı Sermaye-yi Teşvik Kanununa göre kurulanlar dahil) yurt dışından getirecekleri eşya ve mevcut tesislerle ilgili yedek parçaların bedelsiz ithallerinin şekil ve şartları kayıtlıdır. Bu paragraf hükmünden istifade edilmek suretiyle bedelsiz olarak ithal edilecek malların;

- 1 — Yeni tesisler kurma veya mevcut tesisleri yenilemek veya genişletmek amacı dışında bulunması,
- 2 — İmalâtın bünyesine giren ham ve yardımcı maddelerden olmaması,
- 3 — İşlerinin zorunlu kıldığı ve işyerleriyle doğrudan doğruya ilgili olması

şartile, ithal edilmek istenen eşya ve yedek parçalar yürürlükteki ithal listelerine dahil bulunduğu takdirde, gerekli bedelsiz ithal iznini Kambiyo Müdürlüğü verecektir.

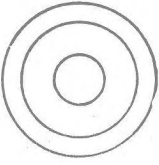
Eşya ve yedek parçalar yürürlükteki ithal listelerine dahil değil ise, gümrük idarelerince tespit edilecek gümrük vergisine matrah teşkil eden kıymetlerine tekabül eden meblağın transferabl paralarından mahsup edilerek Merkez Bankası nezdinde bloke edilmesi ve bunların ithalinin memleket ekonomisine zararlı olmayacağına dair Sanayi Bakanlığından alınacak bir belgenin ibraz edilmesi kaydıyla Maliye Bakanlığınca gerekli izin verilecektir (Bu paragraf gereğince yapılacak ithalâta ilgililerin

transferabl dövizlerin dışardan getirtilerek karşılığı Türk liralарının bloke edilmesi mümkündür.)

Ancak, Kambiyo müdürlükleri ve Maliye Bakanlığı gerekli izni vermeden önce, Sanayi Odasınca tâyin edilecek bir Ekspertiz Heyeti vasıtasile yukarıda 3 madde halinde sıralanan hususlar hakkında teknik bilgiyi ihtiva eden Ekspertiz Raporu tanzimini şart koşturmaktadır.

(c) paragrafında da; Seri IV No. 3 görünmeyen muameleler tebliğinin F-4/b maddesi gereğince Türkiye'de kiraya verilmek üzere, getirilen makina, cihaz ve aletlerle bunların yedek parçalarının tekrar ihraç kaydıyla geçici olarak ithaline Kambiyo Müdürlüklerince izin verileceği belirtilmektedir.

Her türlü bedelsiz ithalât taleplerinde Sanayi Odasına yapılacak müracaat dilekçesinde bedelsiz gelen mal veya eşyanın geliş nedeni; ne maksatla gönderileceği, nerede kullanılacağı hususlarının açıklanması, bu dilekçeye, fatura, garanti mektubu veya gönderilme maksadını açıklayan vesaikin de eklenmesi gerekmektedir.

Türkiye Turizminin değerlendirilmesi hakkında devlet planlama teşkilâtı görüş ve hedefleri

Yazan : Orhan ERDENEN

I — Diğer memleketler gibi, Türkiye'yi de çeşitli kaynaklarıyla inceliyen Birleşmiş Milletler Sosyal ve Ekonomik Konseyinin bir raporuna göre: «Türkiye'nin tediye bilânçosu ve dolayısıyla kalkınması için en büyük imkân turizm endüstrisi sağlayacaktır.»

Doğu hududundan, Batı hududuna; Akdeniz'den Karadeniz'e kadar her karış toprak çeşitli ve büyük uygarlıkların eserleri olarak arkeolojik ve tarihi eserlerle yüklüdür. En az eserin bulunduğu zannedilen Trakya bölgesinde dahî pek çok şey vardır.

II — Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilâtı İkinci Beş Yıl (1968-1972) Kalkınma Plânı'nda turizm ilkeleri, plân hedef ve tahminleri şöyledir:

«1 — İlkeler:

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda izlenecek turizm politikasının temel ilkeleri şunlardır:

a) İkinci Plân süresince turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel fonksiyonlarından tam olarak yararlanılacaktır.

b) Özellikle dış turizm gelirleri, yabancı turist sayısı ve ortalama

ma tüketimleri arttırılarak yükseltilecek ve iç turizm hareketleri geliştirilecektir.

c) Turizm yatırımları turistik potansiyeli yüksek bölgeler içindeki belli yörelerde (yerlerde) yoğunlaştırılacak, kitle turizmine uygun konaklama ve ulaşım imkânları sağlanacak, bu yatırımlar, kredi yoluyla, niâli ve hukukî tedbirlerle desteklenerek fizikî plâna göre yapılmaları gerçekleştirilecektir.

d) Sektördeki fiat politikası uluslararası rekabet şartlarına göre düzenlenecektir.

e) Sektördeki teşkilâtlanma yeniden düzenlenecek, turistik tanıtımaya ve kredi politikasına yeni bir yön verilecektir.

f) Turizm sektöründeki yatırım politikasında altyapı tesisleri ve buna yardımcı imkânlar, örnek tesisler kamu sektörünce ele alınacak, diğer turistik yatırımlar özel sektörce yapılacaktır.

2 — Gelişmeler ve Sorunlar:

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında turizm tesis yatırımlarının özel sektör tarafından, altyapı yatırımlarının ise kamu sektörünce yapılması; Marmara, Ege ve Antakya bölgelerinin öncelikle ele alınması turizm politikasının ilkeleri olarak belirtilmişti.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında turizm sektörüne, her yıl toplam yatırımların yüzde 1,4 oranındaki bir bölümünün ayrılması öngörülmüştür. Fakat yıllık programlarda bu oran yükseltilmiş ve ortalama olarak yıllık toplam yatırımların yüzde 2,04 ü turizm sektörüne ayrılmıştır. Bu yatırımlar plânlı dönemin ilk üç yılında ortalama olarak yüzde 81 oranında gerçekleşmiştir.

Birinci plânda tanımlanan hedefler ilk üç yılda genel olarak gerçekleşmişlerse de, öngörülen tedbirler, uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle ile, zamanında alınamamıştır. Nitekim beklenen talep artışı gerçekleşmiş, plânda 1967 yılı için öngörülen yabancı turist sayısına 1966 yılında yaklaşık olarak erişilmiş, ancak dış turizm gelirlerinin tümünün resmî kanallardan yurda girmesi sağlanamamış; ayrıca sektördeki arz kapasitesi, nitelik ve nicelik yönlerinden gerekli gelişmeyi gösterememiştir.

Bu günkü duruma göre, çeşitli kamu ve özel sektör kuruluşları arasında turizm alanında çok gerekli koordinasyon henüz sağlanamamış bulunmaktadır. Turizm tanıtması ticarî nitelik taşımamakta, politik ve kültürel tanıtımdan ayrı olarak yürütülmektedir. Turizm eğitimi ve öğretimi çalışmaları, turizm kredisi politikası için gerekli örgütlenme tam olarak kurulamamış, turizmi

teşvik edici malî ve hukukî tedbirler yeterli duruma getirelememiştir.

3 — Talep ve üretim hedef ve tahminleri:

a) Turist sayısı:

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde iç turizm hareketlerinde, yılda % 10 oranında bir artış olacağı tahmin edilmektedir.

Yurt dışına çıkan vatandaşların sayısı ile ilgili tahminler de, pasif dış turizm hareketleri olarak yılda ortalama % 10 oranında artma beklenmektedir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı döneminde Türkiye'ye gelecek yabancı turist sayısı tahminleri ise yılda % 25 oranında artış olacağı şeklindedir.

b) Turizm gelir ve giderleri:

İçturizm gelir tahminlerinin yapılmasında yerli turist sayısı ve geceleme projeksiyonlarından yararlanılmış ve bu turistlerin geceleme başına 1965-1969 yılları arasında 40 TL. 1970-1971 yıllarında ise 50 TL. tüketimde bulunacakları kabul edilmiştir.

Dış turizm gelirleri, yabancı turist sayısı projeksiyonları temel alınarak ve her bir turistik ortalama olarak 1968-1970 arasında 9 gün ve

1971-1972 arasında da 10 gün yurtdumuzda kalacağı varsayımın göre hesaplanan geceleme sayılarına dayanılarak bulunmuştur. Yabancı turistlerin yapacakları tüketim harcamaları için 1968-1969 da 8 dolar; 1970-1972 de 9 dolar sarfedecekleri kabul edilmiştir» (1)

«Turizm sektöründe yapılması öngörülen 2,6 milyarlık yatırımın, 2 milyarlık bölümü konaklama tesislerine ayrılacaktır» (2)

«Turizm alanında bu güne kadar hedef alınan gelişme sağlanamamıştır» (3)

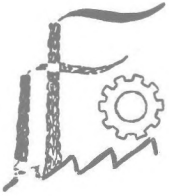
III — Ancak bizde diyoruz ki: turizm sadece tarihî ve arkeolojik eser ve tabiat değildir. O memleketni, tümüyle yabancı üzerinde bıraktığı etkidir.

Turizm propagandasının en reel yönü, gören bir turistin diğer bir kimseye iyi intibalarını anlatmasıdır. Bu etkiyi çok iyi verebildiğimizi zannetmiyoruz. Eksiklikleri ve reel statistik neticelerini başka bir yazımızda kaydedeceğiz.

(1) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1968-72) sf: 593-595.

(2) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1968-72) sf: 299.

(3) İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı (1968-71) sf: 31.

Üçüncü Demir - Çelik Tesisleri ve geçmişteki uygulamaların düşündürdükleri

Dr. Mehmet SÜMER

Kalkınma çabasında olan her ülkenin kurmak zorunluğunda olduğu sanayilerin başında demir-çelik sanayii gelmektedir. Türkiye gibi böyle bir çaba içinde olan ülkelerde bu sanayiinin kurulması, işlemesi, ülke ekonomisinin ihtiyacını karşılayacak miktarda ve uygun fiyatta üretimde bulunması, artan nüfusa istihdam alanı açması sorunları devamlı ve bilimsel araştırmaları gerektirmektedir.

Nitekim son yıllarda bu konuyu araştırmalar, seminerler, ve çeşitli yayınlar eğinilmiş olması ko-

nunun öneminin kavranılmış olmasını doğrulamaktadır.

Çeşitli yönleriyle konunun önemi:

Demir-Çelik sanayii konusu, herşeyden önce ekonomik anlamda önemlidir, çünkü gerçek anlamda sanayileşmenin temel malları demir ve çeliktir. Tekstil sanayiinden makina sanayiine, gıda sanayiinden inşaat sektörüne kadar çok yaygın dalların talebi Demir-Çelik sanayiine yönelmektedir. Bu sanayiinin ürünlerinin yeterli miktarda ve belirli fiyattan üretilerek talep

düzeyine cevap vermesi temel sorunudur.

Konu, her üretim süreci gibi insanı ve insan ilişkilerini içine aldığı için, sosyaldır. Demir-Çelik sanayiinin sorunları ile siyasal kararlar iç içedir. Hükümetlerin sorumluluğunu yüklendiği otonom (bağımsız) yatırımların başında gelen Demir-Çelik sanayiinde, karar alan yetkililer, bu kararları alırken bilimsel araştırma ve incelemelere yeterli önem ve ağırlığı vermediği bazen ihmal ederler. Ayrıca kararların alınmasında yabancı müşavir firmaların çalışmalarına verilen önem aşırıdır.

Üçüncü Demir-Çelik kompleksi:

İskenderun'da üçüncü Demir-Çelik kompleksinin kurulmasının karara bağlandığı şu sıralar, demir-çelik sanayiinin tekrar aktüel bir konu olmaktadır.

Önce bu yeni kuruluş hakkındaki kısa bilgi vermek sonra da daha önceki uygulamaların sakıncalı taraflarına ışık tutarak aynı hataların tekrarlanmaması için uyarılar yapmak yararlı olacaktır.

Bilindiği gibi İskenderun'da kurulması kararlaştırılan üçüncü Demir-Çelik Tesisleri anlaşması Sovyetler Birliği ile yapılmıştır. 1970 yılında başlayıp 1975 de tamamlanacak tesislerin kapasitesi 1,2 mil-

yon tondur, ve proje 2 milyon tonluk kapasiteye ulaşacak şekilde yapılacaktır.

Sovyetler Birliği bu kuruluşu 263 milyon dolar kredi verecektir. İki yıl önce imzalanan 200 milyon dolarlık kredinin geri kalan 97 milyon dolarına ek olarak 166 milyon dolarlık ek kredi alınacaktır. Bunun 120 milyon dolarlık kısmı % 2,5 faizle, geri kalan 46 milyon doları ise imzalanacak özel bir kliring anlaşması ile sağlanacaktır. Vadesi saptanacak 120 milyon dolarlık kredinin 6,3 milyon doları Türkiye'deki masraflar için TL. olarak ödenecektir. 46 milyon dolarlık kredi, kliring anlaşması ile Sovyetler Birliğine, faizsiz eşit taksitlerle ihracat malları karşılığı elde edilen parayla ödenecektir. Bu altı yıllık sürede Sovyetler Birliği gönderecekleri malzeme ve yapacakları masraf karşılığı bunu alacaklardır.

Ereğli - Demir Çelik Sanayii A.Ş.

İki yıla yakın bir süredir gerek Türkiye'de gerek dünyada bir demir krizi olduğu bilinmektedir. Karabük İşletmelerinin 1968 yılına stokla girmesi o yılki talebe cevap verebilmişti. 1969 yılında ise stok olmayışı, piyasa ihtiyacını üretimdeki artışla karşılamayı gerektirdi. Ancak üretim artışı talepteki artış karşılacak düzeyde olmadığından kriz doğdu, fiyatlar yükseldi.

Dünyada demir krizinin hüküm sürmesi de belirli fiyat düzeyinde yeterli miktarda ithal yapma olanaklarını sınırladığından fiyat yükselişini önlemek mümkün olmadı.

Piyasa durumunun fiyatlara bu etkisi yanında, Türkiye'de üretim maliyetleri de fiyatları yükseltici etki yapmaktadır. Nitekim Ereğli Entegre Demir-Çelik Tesisleri ve yatırım maliyetleri Avrupa ülkeleri hatta Hindistan tesisleri ile kıyaslandığında, Ereğli tesislerinin oldukça pahalıya geldiği ortaya çıkmaktadır. Gerçi Ereğli Tesislerinde genişlemeye imkân verecek geniş alt yapı yatırımları bu maliyetleri yükseltici etki yapmıştır; ayrıca tam bir karşılaştırma ancak iki aynı tesis arasında yapılabilir; fakat aradaki farkın çok büyük olması nedeniyle ve başlangıçta bu yatırım maliyetlerinin üretim maliyetine yansıyacağı kabul edilmelidir. Burada özellikle değinmek istediğimiz konu Ereğli Demir Çelik Sanayi A.Ş. nin statüsüdür. Aşağıda açıklanacağı gibi, anlaşma maddeleri şirketin maliyetleri, kontrolü, kârları açısından bazı önemli sakıncalar doğurmaktadır.

21 Nisan 1960 tarihinde 4/12975 no.lu kararname ile kurulan Ereğli Demir Çelik Sanayii A.Ş. nin toplam sermayesi 500 TL. lik 1.200.000 paya bölünmüş. 600.000.000 TL. olarak saptanmıştır. Kamu sektörü,

sayıları 612.000 geçmemek üzere payları garanti etmeyi ve ödemeyi üstüne almıştır. Bu toplamın 306.000 i alelâde paylar, diğer 306.000 ise satış halinde alelâde paya çevrilebilen öncelikli paylardır. Bu paylar 7 yıl içinde özel sektöre satılacaktır. Tesise verilen 129 milyon dolarlık D.L.F. kredisi bu kuruluşun verdiği en yüksek kredilerdendir.

Kurumlar Anlaşmasının birinci maddesi şirketin Venezuela kanunlarına göre Koppers Co., Westinghouse, Electric International Co. ve Blow - Knox tarafından kurulduğunu belirlemektedir. Bunlardan Koppers 180,000 pay almaktadır. Altıncı madde aksiyonerler arasında kâr bölüşümü hakkındadır: eğer net kârlar ödenmiş payların % 6 sı kadar bir kâr dağıtımını gerçekleştirecek düzeyde değilse, Maliye Bakanlığı bu kâr düşüklüğünü beş yıl süreyle karşılamayı üstüne almaktadır ve bu süre şirketin kuruluş yılından başlamaktadır. Maliye Bakanlığının bu ödemeleri şirkete verilen avans niteliğindedir, ilerki yıllarda şirket net kârdan % 10 dividant ayırdıktan sonra, bu avansları ödeyecektir.

Şirketin uygulayacağı fiyat politikası beşinci maddede yer almaktadır; buna göre şirket envanterde gözüken toplam sermaye değerinin en az % 30 u kadar net kâr

sağlayacak bir fiyat politikası uygulayacaktır. Aynı maddenin ekinde şirketin, normal koşullar altında rekabet gücünü korumak için, İstanbul C.İ.F. fiatlarını dikkate alacağı belirtilmektedir.

Çok daha önemli maddeler üçüncü madde ile başlamaktadır; bu madde şirketi 329 sayılı ticaret kanununun uygulama sahası dışında bırakmaktadır.

Dokuzuncu madde bağımsızlığı bir adım daha öteye götürmekte ve şöyle demektedir: Toplam sermaye içinde kamu sektörünün payı ne olursa olsun şirket 1050, 2490 ve 3460 sayılı kanunlara tabi olmayacaktır. Ayrıca şirket Sayıştay kontrolüne, idareci ve memurları 3656, 3659 ve 6244 sayılı kanunlar ve ilgili değişikliklere tâbi olmayacaklardır. Nihayet şirket, kamu sektörünün aksiyon sayısının rey çoğunluğu sağlaması halinde dahi devletçe kontrol edilen bir şirket olarak kabul edilmeyecektir. İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel Kontrol Komitesinin kontrolü dışında olacak ve devletçe kontrol edilen kuruluşlara uygulanan hiçbir hüküm şirkete uygulanmayacaktır.

SONUÇ :

Toplam maliyeti 2,5 milyar TL. olarak hesaplanan Ereğli Tesisleri-

nin yukardaki maddeler dolayısıyla az bir katkı ile özel sektör kontrolüne kolaylıkla 513 milyon 213 bin lirası ödenmiş bulunmaktadır. Tesislerin ürün/kg. başına amortisman oranlarının çok yüksek olması yukarıda değinilen % 30 net kâr oranı, esasen pahalı üretimde bulunan tesisin ürünlerinin rekabet gücünü kırmaktadır.

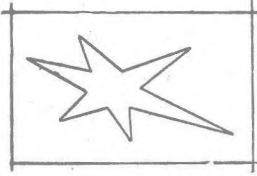
Bunun yanında üretim açığı gittikçe büyümektedir. 1970 yılında Karabük ve Ereğli toplam arz miktarı 1.385.000 tondur; oysa tahmin edilen talep 1.985.000 tondur ve bunun % 60 kadarı inşaat sektöründen gelmektedir. Üretim açığını ithalâtla kapatmanın karşılaştığı güçlük bir yana, rahatlıkla ithal olanaklarının sağlanması halinde de 60-100 milyon dolar civarında döviz gerekmektedir.

Ereğli Demir-Çelik dış ülkelere ilk satışını Almanya'ya yapmış ve 5.107 ton soğuk sac ihracatı ülkeye 714.000 dolar döviz sağlamıştı. Bu durumda bir ton sacın değeri 139 dolar olmaktadır. Halbuki aynı anda ülke piyasasında bir ton sac 2.600 TL. dan (288 dolar) dan muamele görmekteydi. Yüzde elliden fazla düşük fiyattan dış ülkelere mal satmanın gerçek bir ihracat anlamı taşımadığı açıktır.

İskenderun Tesislerine gelince,

Ereğli'deki sakıncalı durumun tekrarlanmaması için yetkilerin çok dikkatli davranması gerekir. Sovyetler Birliğinden alınan kredinin bir miktarının kliring yoluyla karşılanması da ayrıca bazı sakıncaları peşinden getirebilir. Doğu bloku ile uygulanan kliring işlemlerinde fiatların dünya fiyatlarından fark farklı tutulduğu araştırmalarla doğrulanmıştır. Sovyetler Birliğine

vereceğimiz ihraç ürünlerinin Almanya'ya satılan soğuk sac örneğinde olduğu gibi düşük fiattan verilmesi, aldığımız kredilerin maliyetini yükseltecek ve bunların ilk anda gözüken çekiciliği kaybolacaktır. Öyle sanıyoruz ki asıl savaş anlaşmaların ufak maddeleri arasına sıkıştırılan konularda olacaktır.

İsrail de Enflasyon Üzerine Tartışmalar

Çeviren: Erol ÇEVİKÇE M. A

A — Enflasyon Deneyi ve Politika Kararları:

Bazı aralıklar dışında, İsrail 1948 den bu yana Enflasyon baskısı altındadır. Bu baskı «Hızlı Fiyat Artışları», «Ücret Artışları», «Sık Develüasyonlar» ve «Ödemeler Dengesi Carilerinde Açıklar» şeklinde kendini göstermektedir. İlk yıllarda enflasyon «Talep Çekişi» şeklinde belirdi. Buna bağlı olarak 1949-51 yıllarında fiyat kontrolleri, 1952 de develüasyonla birlikte yükselen iç fiyatları, kamu açıklarını ve kredi artışlarını önleme gibi gayretleri kapsayan yeni bir ekonomik politika uygulamaya kondu. Bu politika üç yıldan fazla sürdürüldü.

Enflasyon «baskı altında tutma» yıllarının ilk aşamasından sonra,

çeşitli yıllarda «Talep Enflasyonu» bazı yıllarda «Maliyet Enflasyonu» veya bunların karışımı şeklinde tekrar belirdi. Ancak talep ve maliyet faktörleri arasında değişen asıl tartışmaların yanısıra para kredis, ücret ve fiyat kontrolleri gibi politikaların üzerinde de durmak ağırlık kazandı. Bu konulardaki tartışmaları izlemek için konu şöyle gruplandırılabilir: -Enflasyonun açığa çıkışı - Talep enflasyonu ve paranın rolü - Maliyet enflasyonu ve ücret politikasının rolü - ve - Enflasyonun istenmeyen etkilerinin hafifletilmesi yolları.

B — Enflasyonun Açığa Çıkışı:

İsrail'de ilk yıllarda (1949-51) enflasyon artan fiyatlarla tanımlandı. Dolayısıyla «Enflasyona karşı

savaş» fiyat kontrolleri ile başarılı politikası bazılarının yaklaşım çeşidi oldu. Sonraları bu açıklama daha az doğruluk kazanmaya başladı. Ancak gened resmi açıklamalar (örneğin 1959 ve 1967-68 de) fiyat artışlarının varlığı enflasyonun varlığı demektir şeklindeydi. Buna karşı iki önemli öneri ileri sürüldü: Gross ve Patinkin'e göre enflasyon belirtileri ile değil nedenleri ile tartışılmalıdır. 1949-51 döneminde kontrollerden dolayı yüksek fiyat artışlarının önlenmediği gerçeğine karşın, onlar bu politikayı eleştirmekte enflasyonu asıl olarak artan talebi gözönüne alarak «Parasal bir Genişleme» şeklinde tanımlamaktaydılar. Patinkin'e göre 1952 deki yaygın fiyat artışları, uygulanan yeni enflasyona karşı politikanın sonucu idi. Çünkü para hacminde yapılan kısıntı ile talep seviyesinde düşüklük meydana getirmişlerdi.

Enflasyonun fiyat artışları ile belirlendiğine karşı ikinci öneri şöyle idi: Enflasyonist talep kendi kendini genişletirken, giderek ithalatı genişletebilir. Böylece artan ithalat artan fiyatların yerini alabilir. Yani bazılarına göre artık ithalat enflasyonist baskı içinde önemli bir değişgendir (Horowitz). Gene Patinkin'e göre para artışı oranında, kredi ve fiyatlarda düşme görülse bile, ödemeler dengesinde sür-

rekli açıkların varlığı, enflasyonun asıl nedenlerine karşı uygulanan tedbirlerin başarısızlığını ortaya koyar. Bazılarına göre de asıl gözlenmesi gereken ithalat artışlarıdır. Bu artışın belli bir seviyenin üstüne çıkması enflasyona işaret eder. Klinov Maluf'un görüşü şöyledir: Cari fiyatlarla yurtiçi gelirdeki artış, efektif talepteki artışın ölçüsüdür. Bunda bir değişme şu üç büyüklük tarafından emilmektedir. GSMH'daki gerçek artış, fiyatlar ve artık ithalat. Bu son ikisi enflasyonun göstergeleridir.

C — Talep Enflasyonu ve Paranın Rolü:

Paranın ve parasal tedbirlerin etkinliği geniş bir şekilde tartışma konusu oldu. İsrail Bankası konuya «Miktar Teorisi» nin basit işleyişi ile yaklaşım yapıyordu. Bu işleyişin nedensel zinciri şöyle idi: Para miktarında bir artış, efektif talepte bir artış yaratır, kısa devrede üretim varolan üretim faktörlerinin miktarına bağlı olduğundan efektif talepte bir artış, üretimi arz faktörlerinin belirlediği sınıra kadar artırabilir. Sonuç olarak, ödeme araçlarının arzı, üretimde veya (üretim ithalat) ta aynı oranda bir artış veya sadece ithalat artışı ile bağımlıdır. Eğer para arzı artışı bunların miktarından fazla ise, bu artış ya fiyat artışlarını, ya ödeme ler dengesinde bozukluğu yada her

ikisini birden etkileyecektir. Banka bunun yanısıra bir seferinde daha gelişmiş bir yaklaşım yapmıştır. Şöyleki: Bir maliyet enflasyonu olanağı kabul edilse bile, para arzı artışı bunun asıl iticisi değil, bir sonucu olarak düşünülebilir. Ancak başlayan enflasyon dahi sebep olsa, para arzındaki bir artış, gelişen enflasyon için gerekli şarttır. Buna karşın üzücüdürki, banka kurumsal bir baskı kuramamakta ve işsizliği önlemek ereğine para arzını artırmak zorunluğunda kalmaktadır. Böylece para arzını sınırlı tutmak çabasında olmasına karşın, çoğu zaman bunda başarı sağlayamamaktadır.

Bankanın parasal politika konularında bu yaklaşımı üzerine yapılan eleştiriler şu üç biçimde toplanabilir: (1) Basit miktar teorisi geçerlimidir? 2) Para arzındaki bir artış efektif atlebi nasıl artırmaktadır? (3) Para arzındaki kısıtlamalar üretimdeki gelişmeyi sınırlamaktadır?

Patinkin ve Kochav, 1954'den sonra İsrail'de gelirin devir süratinin (V) sabit olduğunu ileri sürdüler. Onlara göre bu durum parasal gelişmelerin basit miktar teorisi ($MV = PT$) ile sıkı ilişkisi olduğu şeklinde bir varsayıma olanak sağlar. Hattâ (V) sabit olduğundan, tartışılan devrede toplam kaynakların yıllık gelişmelerindeki

görülen büyük değişmeler akla şunu getirir: Eğer toplam kaynaklar (T) daki değişikliklerin geçerli öntahminleri olsa idi, exante parasal tedbirler için basit miktar teorisi güvenilir bir kılavuz olarak kullanılabilirdi. Ancak çokları, İsrail'de gelirin devir süratinin sabit olduğunu kabul etmemektedirler, (V) aynı zamanda posta çekleri, banka işlemleri ile doğan para yerine kullanılan diğer kıymetler gibi yan paralarla etkilenmektedir. Dolayısıyla bu yan paraların dışarda bırakılması para arzındaki resmi saptamaları anlamsızlaştırmak, bankaların geliştirdiği bazı anlaşmalı para değerli olanaklar satın alma gücünü, devir sürati düşük olanalardan yüksek olanlara devretmektedir. Bu önerilerle (V) nin sabit olmaması halinde miktar teorisini bu varsayım göre kılavuz olarak kullanmaya yönelmek tutarlı görülmemektedir.

Basit miktar teorisinin geçerliliği üzerine bir başka öneri para hacmindeki değişikliklerle ithalât artışı arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Önce belirtildiği gibi bazıları enflasyonun çoğunlukla fiyat artmalarından öteye ithalâtın artması şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmektedirler. Hrowitz bir çalışmasında ödeme araçları ile ithalât fazlası serileri arasında (Bu büyük lükleri etkileyen diğer değişgenle-

re bakılmaksızın) görülebilir bir korelasyon bulmuştur. Ben-Shahar istatistiki bir denemeye gitmiş, 1951-60 dönemi için zayıf bir pozitif korelasyon, 1955-60 dönemi için zayıf bir negatif korelasyon bulmuştur. Bu arada ikinci devrenin 1951-54 dönemi için bulduğu korelasyon kuvvetli ve pozitifdir. Bu zayıf istatistiki delillere karşın Ben-Shahar basit miktar teorisi görüşünü desteklemiş ancak şu şekilde değiştirerek formüle etmiştir: $MV = P (Y - D)$ ki bu $D = (VM/P) - Y$ şeklinde yazılabilir. Burada (Y) gerçek GSMH ve (D) ithalât fazlasını göstermektedir. Eğer (V) ve (Y) sabitseler elbetteki (D) gerçek para arzı ile değişecektir.

Burada da gene model özellikle (V) nin sabit olması varsayımına bağlanıyor.

Diğer taraftan para ve fiyat ilişkileri üzerine yapılmış uygulamalı araştırmalar ise çok az. Kleiman ve Ophir'in aylık bilgileri kullanarak buldukları ilk sonuçlar şöyledir: Para arzındaki değişikliklerle, bunların etkileri arasında 1955-59 döneminde altı aylık, 1960-65 döneminde sekiz aylık bir zaman aralığı (Lag) görülmektedir. 1955-59 döneminde para arzındaki değişmeler, fiyat değişmelerinde % 19-24 arasında aylık bir değişikliği a-

çıkılıyor; Para arzı ile birlikte ithalât artışıdaki değişikliklerin ise üç aylık fiyat değişikliklerine etkisi % 60 olarak görülüyor. 1960-65 dönemi için bulunan sonuçlar ise anlamlı değildir.

Yukardaki tartışmaların çoğu para arzındaki artışın talebi artırdığı fikrini içine almaktadır. Fakat bu artışın nasıl geliştiği araştırılmamaktadır. Bakai ve Michaely'ye göre: Kamu talebinin artışı ile likidite artışı arasındaki fark önemlidir. İkincisi faiz haddi ve gerçek para miktarı kanalı ile talebi etkilemektedir. Örneğin denilmektedirki, faiz haddinin tavanını belirten kanun ve hükümetin krediler yönünden bazı kesimlere öncelik ve ayrıcalık tanıması, gerçek faiz haddinin çok yüksek seviyeye çıkmasını oluşturmuştur. Gerçekten faiz haddini daha yüksek seviyeye çıkarmak için, komisyon vs. gibi üste ödemeler adet halini almıştır. Bu şekilde beliren bazıları «efektif faiz haddi» demektedir ve bunu uygun bir fiyat endeksi ile deflate ederek «gerçek faiz haddi» ni saptamayı denmektedirler. Sözkonusu efektif faiz haddinin maliyetleri yükselterek enflasyona hızlandırıcı katkıda bulunduğu bu grubun çıkardığı sonuçtur. Buna karşı çözüm yolu olarakta, para arzını artırmayı önermektedirler.

Yukardan beri değinilen miktar

teorisini esas alarak yaklaşım yapanlarda genel olarak şu varsayım görülmektedir: Para miktarında bir artış, eğer talebi, arzı artırabileceğinden daha fazla artırıyorsa, enflasyonist ölçüdedir. Böylece para değişimleri ile üretim değişimleri arasındaki ilişkide efektif talebi özellikle önemsemekte, ondaki bir artışın üretimi artırıp artırmadığını artırır mı ne ölçüde artırdığını konularına eğilmek gereğini belirtmektedirler. Bunun sonucu olarak para darlığının üretimi sınırlayıcı ölçüsünü her zaman hesaba katıp, iş sahiplerinin ihtiyacını karşılamasına özellikle dikkat edilmelidir demektedirler. Ve de örneğin Kochav enflasyonun yararlı etkisi gözönüne alınmalıdır derken, Schwetzer % 5'e kadar yıllık fiyat artışlarının, yatırımlar ve ekonomik gelişme üzerinde olumlu etkisi olduğunu ileri sürmektedir.

Bunların dışında bir gruptan, şu iki fikir ortaya çıkmaktadır: İthalât ve fiyat artışları oranları belli bir seviyenin üstünde seyretmeye başladığında, kalkınma hızında ters yönde bir eğilim başlamaktadır. Bunun tersi de geçerlidir. Yani maksimum bir gelişme hızı hedef alındığında ithalât ve fiyat artış oranları belli bir seviyenin üstünde seyretmeye başlar ve aslında maksimum gelişme hızı gerekli optimum gelişme değildir. Kılan'a göre aşırı

ekonomik faaliyetin, Üretim, İthalât ve Yatırımların bileşimi üzerindeki etkisi önemlidir. Bu fikir 1965 de İsrail hükümeti tarafından «Enflasyonu Baskı Altında Tutma» olarak tanımlanmış, enflasyonist baskıyı ve ithalât artışını azaltmak için maksimum kalkınmadan vazgeçilmiştir. Ancak ithalât artışındaki kısıtlamanın, iç üretimi düşürme konusundaki gerçek hesabı iyi bir şekilde saptanamamış dolayısıyla bazılarına göre bu tutum işsizliğin yüksek seviyelere çıkmasını doğurmuştur.

D — Maliyet Enflasyonu ve Ücret Politikası:

Genellikle İsrail'li ekonomistler, enflasyonun İsrail'de talep türü biçiminde ortaya çıktığı fikrinde birleşmelerine karşın «Maliyet - İtişi» türü enflasyonun tartışması da bir kenara bırakılmamıştır.

Maliyet enflasyonun iki elemanı tartışmaların asıl noktalarıdır: Develüasyon - ve Ücret Artışları -

İthalât hacminin yüksek olması nedeni ile develüasyon iç fiyatlar seviyesini önemli derecede artırır, fakat bir maliyet-fiyat helezonu meydana getirmez. Bu durum ya gerçek ücretlerin artırılması ya da yükselen fiyatları izleyen ücret artışları ile gerçek ücretlerin aynı seviyede tutulması sonucu meydana

na gelen «Nominal Ücretlerdeki Artışlardan» doğar.

Ücret politikası, «İsrail çalışanlar genel federasyonu» tarafından yürütülmektedir. Teknik olarak bu politika tüketici fiyat endeksleri esas alınarak saptanan «Geçinme Ödeneği» ölçüsü üzerine kurulmuştur. Bu noktada Histadrut'a göre sözü edilen geçinme ödeneği İsrail'deki enflasyon sorununun çekirdeği olmaktadır. Aynı fikrin sahibi Lermer, hükümetin yukardaki birlikçe kararlaştırılan ücret politikasından bağımsız olarak uyguladığı maliye ve para politikasını enflasyonu önlemek için yeterli görmemektedir. Onun bu konuda öğüdü: Bir ücret otoritesi kurulmalı, bu otorite üretkenlik ve üretim gelişmelerinin saptanmasına dayanarak ücretleri tesbit etmelidir. Böylece enflasyon helezonu önlenmiş olur.

Histadrut'un söylediği ücret otoritesi kurulmamasına karşın fikir en azından öğretilde kabul görmüş, üretkenlikle, ücret artışları bağlacı 1960'larda hükümet tarafından olumlu karşılanmıştır. Buna bağlı olarak ücret artışlarına ölçü olacak, işçi başına üretimi saptamak için bir Kamu Komisyonu kurulmuş. Ancak şimdiye dek ücret politikası gerçekte bu komisyonun öğüdlarina uyandırulmamıştır.

Bu konuda geniş deneyi olan Reimer'e göre işçi başına sermayede, ek bir artış sağlandığında işgücünün marjinal üretkenliğini aşağı düşmekten korumalıdır, bu olmazsa sonuç gizli işsizliktir. Ve hükümet bu durumda şekil çaresi olarak para arzını artırır, oysa bu, hem çalışanlar hemde çalıştıranlar yönünden ücretleri daha aşağı düşürmeyeceğinden sadece talep enflasyonuna sebep olur. İşte bu enflasyonist baskı işsizliği düşürebilir. Ancak bunun karşılığı ödemeler dengesinde ortaya çıkacak bozuluktur. Böylece para ve ücretle ilgili izlenen politika işsizlik ile ödemeler dengesi arasında bir dengeye sebep olmaktadır.

Maliyet enflasyonu üzerine en son ekonometrik yaklaşım yapanlar Evans'a göre talep faktörü istatistiki olarak fiyat değişmelerini açıklamakta önemli değildir, diğer taraftan ücretler önemli bir değişgendir.

Klinov-Malul maliyet veya talep enflasyonunu görebilmek için ücretlerin, milli gelir içindeki payının değişmelerine beklemeyi önermektedir. O ekonomide Cobb-Douglass üretim fonksiyonunu varsaymakta ve devam etmektedir: Böylece denge halinde ücretlerin payı sabit kalmaktadır ve enflasyon bu dengeden ayrılmanın nedenidir. Bu ekonomist 1955-61 dönemindeki üc-

ret payındaki düşüşün talep enflasyonunu, 1964-65 deki bu payın artışının maliyet enflasyonunu gösterdiğini ileri sürmüştür.

Ücretlerle fiyatlar arasındaki ilişki uygulamalı olarak Kleiman ve Ophir tarafından araştırılmıştır. Üçer aylık bilgilerden yararlanarak 1955-59 ve 1960-65 devreleri için buldukları regresyonlar ilk devrede sınai fiyatlardaki artışın beşte ikisinin ücret değişmelerinden ileri gelidiğini göstermiştir. İkinci devre için bulunan sonuçlar şöyledir: Ücret artışları fiyat artışlarını küçük bir oranda etkilemiştir. Fakat işsizlik (değişmeleri) ile fiyat artışları arasında eksi (—) bir korelasyon vardır. 1955-65 dönemini bütün olarak ele alıp üçer aylık sanayideki ücretler incelendiğinde sonuç: İşsizlik seviyesi ücret değişikliklerini, ikincinin birinciye etkilediğinden daha fazla etkilemektedir.

E — Diğer Öneriler ve Sonuç:

Ayrıca bir Bakla Sisteminden söz edilmekte ve bu tanımlama ile enflasyona karşı izlenecek politikayı bir şekil içerisine sokmak amacı güdülmektedir. Yani birbirine etki yapan her ekonomik oluşumun, zincirin birer parçası gibi bağlantılı ve arka arkaya meydana gelmesi benzerliği bakla sistemi diye tanımlanabilir. Böylece örneğin, ge-

çinme ödeneği aracılığı ile ücretlerle tüketim fiyatları arasında bir bağ kurma kavramı, maaş ve diğer aylıklarında kapsamaktadır. 1950'lerde iç borçlar, yatırımlar ve tasarrufların birbirlerine zincirsel bir biçimde bağlanmaları yavaşta olsa uygulanmıştır. Bunların yanında tüketici fiyat endekslerinin döviz kurları oranları ile gene zincirsel bağıntısı da gereksinmiştir. Gerçekte bu bakla sistemi fikrinin yaygın bir şekilde gelişmesi, hükümeti, fiyat artışlarının nedenlerinden çok doğrudan doğruya fiyat artışlarının sonuçları üzerinde endişeler iteklemiştir. Ücretlerin bu zincir içindeki yeri ve enflasyona etkisi üzerinde çok fazla durulmasına karşılık, bu zincirsel bağlantının enflasyonun nedenlerine karşı bir engel rolü olabileceği konusu üzerinde daha az durulmaktadır.

Geçinme ödeneğinin etkilerini araştıran kurul, talep enflasyonu aşamasında, fiyat artışlarından ötürü bozulan gelir dağılımını (Sermaye ve İşgücü arasında) iş görüşmelerine ihtiyaç duymadan, bu bakla sisteminin düzelttiğini ileri sürmektedir. Böylece enflasyon sürecinde, sendikalarla işverenler arasındaki sürtüşmeler azalmaktadır.

Bazı ülkelerdeki eşelmobile benzeyen bu sistem ile ilgili olarak, herşeyin belirli fiyat endekslerine zincirsel olarak bağlanması Morag'

in benimsediği bir yargıdır. Bu yol la tüm ekonomi enflasyona dayanıklı hale getirilebilir. Ona göre enflasyon sadece fiyatların yükselmesine değil gerçek gelirin dağılımına ve kalkınmaya olumsuz etki yapmaktadır. Bu fikirlere katılan Horowitz, enflasyonun asıl olumsuz etkisinin ödemeler dengesine olduğunu söylemekte ve Morag'ın yukardaki formülünün buna da küçükte olsa çare olduğunu eklemektedir. (Her ikiside ödemeler dengesi açıklarını kapatmak için sık sık uygulanacak develüasyon yoluna kesin tepki göstermektedirler.

Morag bu fikrini 1965'te bir konferansta açıkladığında, R. Goode ve H. Johnson şu noktayı ileri sürdüler: Bu şekilde bir «Enflasyon Önleyici Şema» katılığı ve şekil yüzünden gerçekte ortaya getireceği

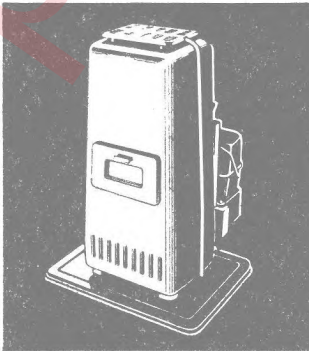
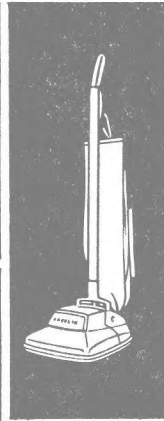
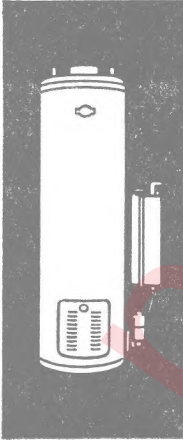
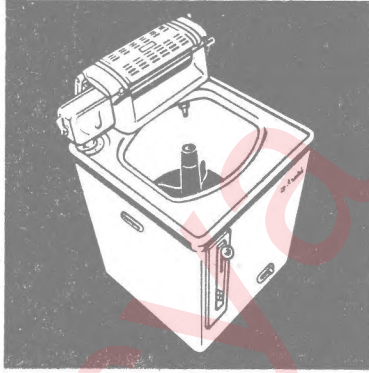
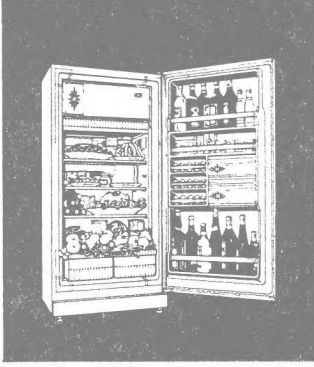
olumsuz etkilerle enflasyonun yararlı kullanımını önler. Bu görüşün uçsal bir küçük gruba ait olmasına karşın, İsrail denemesinden şu söylenbilir. Enflasyon yirmi yıldır, yatırımları artırıcı, zorunlu tasarruf yaratıcı, gelirin yeniden dağılımı gibi konularda bir araç olarak kullanılmıştır. Bu görüş bizi şu sonusa götürmektedir: İsrail'de enflasyon üzerine bir yığın görüşler ve sözler olmasına karşın, ne enflasyonu bütünü ile haklı götürecek nede İsrail'in bu günkü kalkınmasına enflasyonsuz varıldığını ortaya koyacak, uygulamayı bir araştırma veya ciddi bir tartışma yoktur. Bu konuda İsrail'li ekonomistler başarısızlıklarını diğer dünya ekonomistler başarısızlıklarını diğer dünya ekonomistleri ile paylaşmaktadırlar.

*Lütfen Dergiye
Abone olunuz
ilân bulunuz...*

ARÇELİK

ne imal ederse etsin,
daima en iyisini
imal eder

üstün kalite
uygun fiyat
devamlı servis
yalnız **ARÇELİK**'te

yüzlerce boya...

yüzlerce isim var...
fakat en iyisi,
ÇBS boyalarıdır.

Evet, ÇBS Boya Sanayii modern tesislerinde, müttehassıs kimya mühendisleri ve personel kadrosunun idaresinde her çeşit boya ve yardımcı maddelerini sizler için imal etmektedir.

İşte ispatı...

ÇBS plastik boyaları her zevke uyan cazip renkleri ve üstün kalitesiyle evinize, bürunuza hasılı bulduğunuz, çalıştığınız her yere canlılık kazandırır.

BELCO sellülozik boya çeşitleri dünya sellülozik boya sanayiline

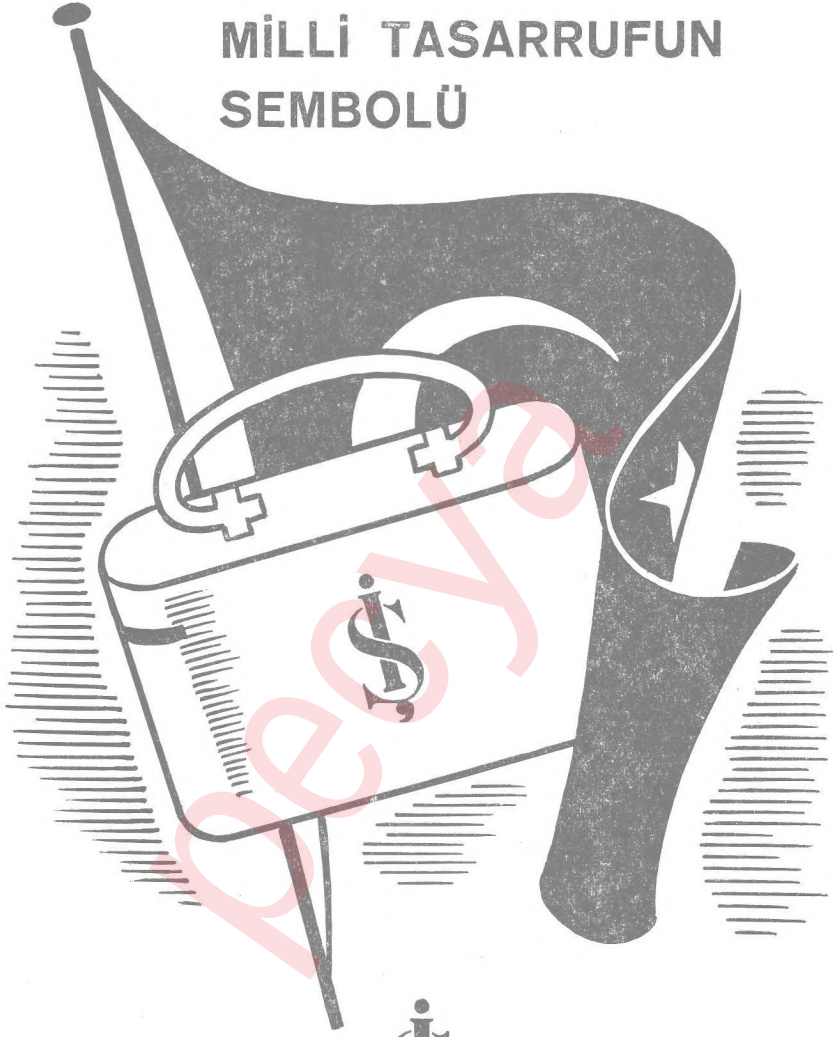
yepyeni bir sistem, yepyeni bir kalite getirmiştir. Bütün Batı ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tercihle tatbik edilmektedir.

DAHA İYİSİ YOKTUR

ÇAVUŞOĞLU BOYA SANAYİİ - İSTANBUL
KARAKÖY, FERMENEÇİLER NO. 56-58 TEL: 49 67 10 (DÖRT HAT)

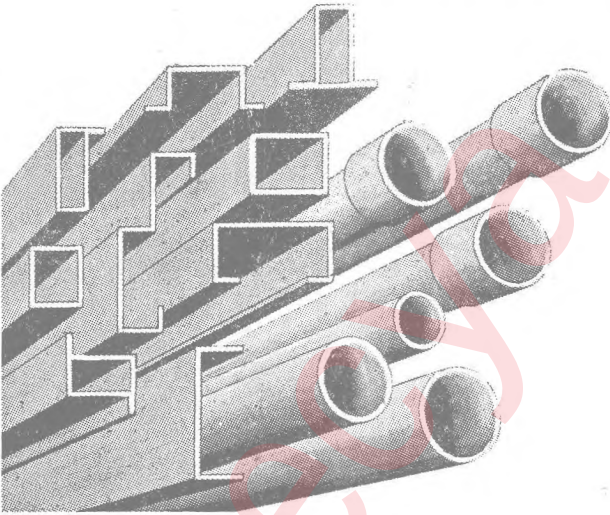
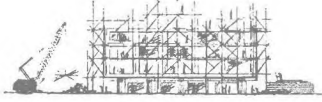
**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ**

TÜRKİYE \$ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

sanayide ve inşaatta borusan mamulleri

Su ve Gaz Boruları TS 301/2 DIN 2440
(Siyah, Galvanizli ve Bitümlü olarak)

Sanayi Boruları TS 302/4 - DIN 2394
TS 416/1 - 2458

Soğuk çekilmiş borular TS 302/3 DIN 2393
Alçak basınç kazan boruları TS 416/1 DIN 2458

İnce Cidarlı sulama boruları

Profil boruları Çeşitli ölçü ve şekillerde

Açık profiller Çeşitli ölçü ve şekillerde

Soğuk çekme bant imâli ve bant dilme :

Hususi ebat ve şekillerde boru ve profiller

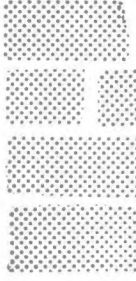
(Hususi sipariş üzerine)

BS **BORUSAN**
BORU SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL
1958

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul Tel. : 44 74 80 - (5 Hat)

ARSLAN

tek
veya
BLOK

•yapı tuğlası

•ateş tuğlası
ateş harçları
izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

11

st

MUAYYEN ZAMANLARDAKİ
SANCILARDA

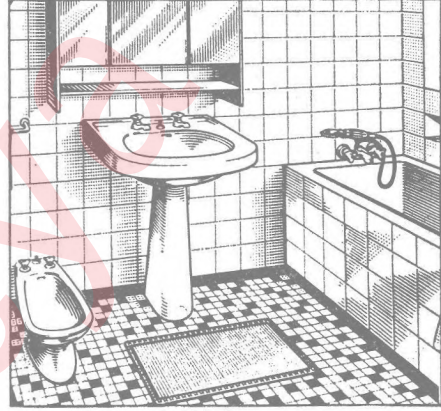
OPON

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ağrılarına karşı ve bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır ● **OPON**, günde altı tablet alınabilir

eşsiz kalite eşsiz güzellik

İşte Çanakkale Seramik Fayanslarına
dünya çapında ün kazandıran iki özellik.

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6

Tel.: 49 19 90 - 49 74 76

Başlıca Mamulleri:

FAYANS
KAROSERAMİK
KAROMOZAİK
İZOLÂTÖR
ELEKTROPORSELEN

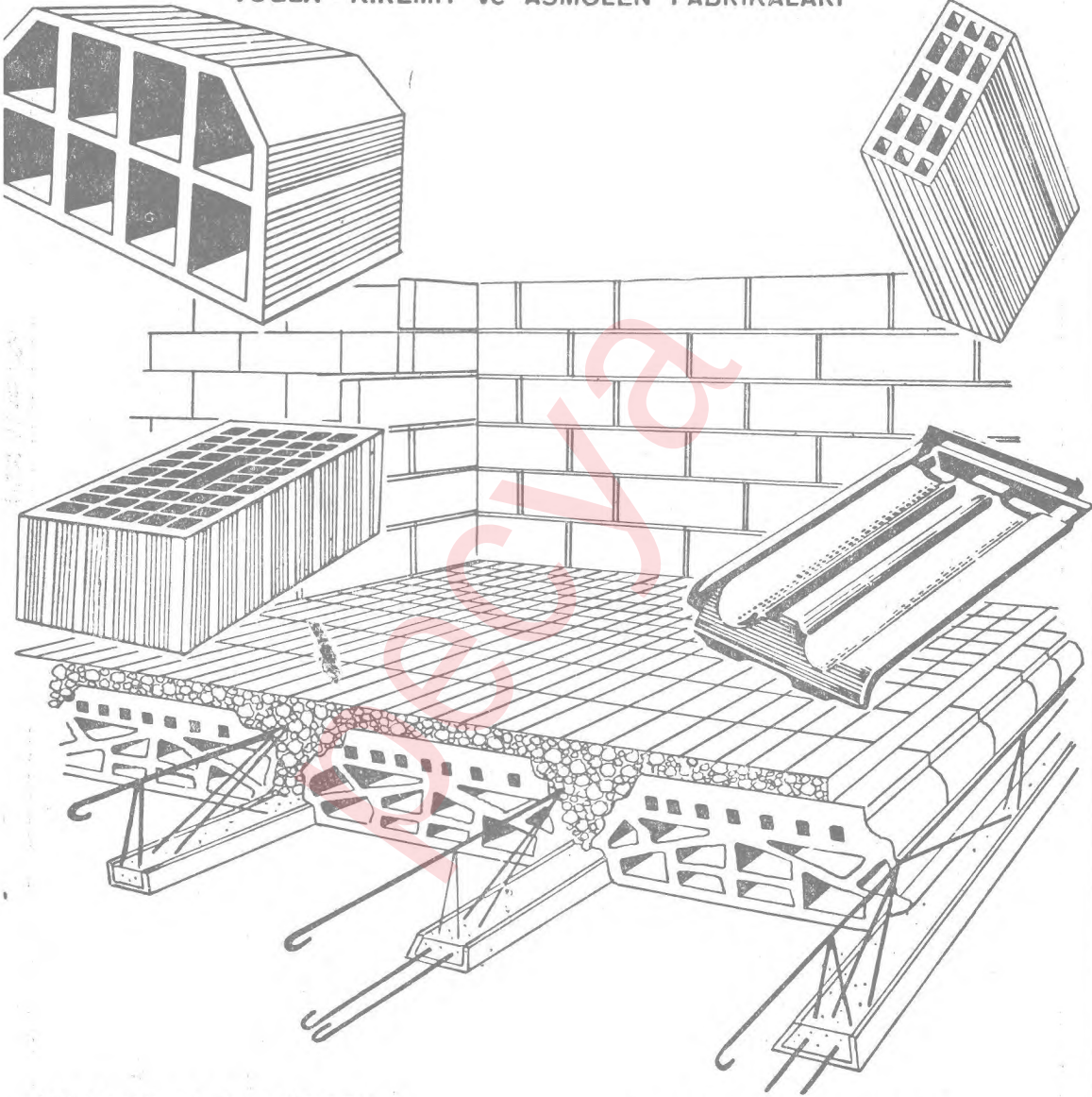
asabî ağrılara karşı...

...GRİPİN, soğuk algınlığından ileri gelen vücut ağrılarına, asabî ağrılara karşı faydalıdır. GRİPİN, baş, diş, adale, sinir, lumbago, romatizma ve siyatik ağrılarını teskin eder. GRİPİN, grip ve nezle başlangıcında bir çok fenalıkları önler. GRİPİN, 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

TUĞLA - KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

İSTANBUL SATIŞ BÜROSU

Necatibey Cad. Arhan

Fındıklı - İstanbul

Tel: 49 58 02 - 44 81 29

Tel. : 45 50 00

KADIKÖY SATIŞ BÜROSU

MuhurdarFuat Bey Sokak

Talas İş Hanı kat 1 Kadıköy - İstanbul

Tel. 36 13 42 - 36 48 98

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI

TEKEL

**ŞARAP
SANAYİİNDE**

**S
ŞÖHRET**

buzbağ
trakya
ürgüp
barbaros
narbağ

(Basın: 60134)